

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ethica Symbolica E Fabularum Umbris In Veritatis Lucem
Varia Ervditione Noviter evoluta**

Pexenfelder, Michael

Monachii, 1675

2. Iracundiæ cæcus furor.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68709](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68709)

rò minimè surdus fuit Orcus. Postea enim, quàm plures ejus generis contribules satis in caupona genio suo litârunt, vinôque graves & somno, cubitum concesserunt, solus Orentius quanquam largo pocenio invitatus, quietem capere non potuit, desiderio scilicet abreptus voti sui potiendi. Nec distulit Orcus conferre, quod petebatur. Objicitur homini species S. Theclæ, throno aureo insidentis & munera cultoribus suis impertientis. Inter quos cum non postremum se crederet Orentius, expectabat nempe donum optatis suis conveniens. Videbatur audire Theclam dicentem: nosse se, quid adamaret, iret porrò & desideratum munus, elegantem feminam duceret domum. Hic ille gestire gaudio, & suam jam Paris novus Helenam spe devorare. Vix effluxerat hora, cum exoptata Venus adest, accedit, amplectitur, amores suos osculatur. Quid beatius Orentiô? Dum cupitis inhæret amplexibus, ecce tibi Venus repente in terribilem Harpyiam mutata, vipereos pro crinibus unguis, flammeos pro osculis oculos, horridos pro complexibus expedit unguis, crudeliterque in amatorem suum involans, cutem infelici Marfyæ à capite ad pedes deripit, tantoque fœtore ac vermium squalore opplet, ut cæteri, qui in eodem cubiculo quieti se commiserant, horrore & avernali mephite semianimes, ubi reddita luce ad se redierunt, quodque naribus hauserant, insuper oculis inspexerunt, exemplo tam tristi edocti, castius deinceps & reverentiùs Cœlitum & templorum honores statuerint habere. Terreant alios quoque, hæc speratæ religionis documenta, & Ajaces ac Orentios non pectore tantum, sed toto corpore tartareas flammæ exspirantes non imitentur in scelere, si nolunt sequi in supplicio. Poëta monet:

Castæ placent superis, casta cum veste venite.

Neque veste tantum, sed etiam, & potissimum, *mente*.

II. (b) Ajax Telamonius ab Ulyssæ in judicio victus, præ ira insanians in pecora defecit, ratus Ulyssæ cum sociis se interficere. Ita multi iracundia, odiôque correpti, ac velut æstro perciti, bestias pro hominibus, homines pro bestiis habent; nec rarò innocentes judicant esse nocentes. Sic canis in lapidem sævit, quem aliena manus projecit. Juxta Poëtam Lyricum: *Ira furor brevis est*. Seneca brevem insaniam vocat. Cato iratum ab infano, non nisi tempore distare affirmat. Nam ut furentium certa sunt indicia, audax & minax vultus, tristis frons, torva facies, citatus gradus, inquietæ manus, color versus, crebra & vehementiùs acta suspiria: ita irascentium eadem signa sunt. Flagrant & mi-

(b) *Iracundia cæcus furor.*

& micant oculi, multus ore toto rubor, exastuante ab imis præcordiis sanguine: labia quatiuntur, dentes comprimuntur, horrent ac subri-
guntur capilli, spiritus coactus ac stridens, articulorum se ipsos torquen-
tium sonus, gemitusque, mugitusque, parum explanatis vocibus ser-
mo præruptus, & complosæ sæpius manus & pullata humus pedibus,
& totum concitum corpus, magnasque minas agens, fœda & visu hor-
renda facies depravantium se, atque intumescantium. Nescias utrum
magis detestabile vitium sit, an deforme. Senec. lib. 1. de ira. c. 1. Et
rectè Cicero: Iratos, inquit, propriè dicimus exisse de potestate, id est
de consilio, de ratione, de mente. Quid quæso infano & furioso si-
milis, quàm quòd teste eodem Romano Philosopho, Caligula Imp.
ob turbata pluviis spectacula, Jovem ipsum in duellum provocârit, ex-
clamans: *aut tolle me, aut ego te.* Atque his dictis, sagittarios suos in
cælum tela vibrare jussit, quæ relapsa subjectorum capita graviter sau-
ciabant. Non sanior fuit Hispanus ille aleator, cui cum lusus infelici-
ter cessisset, furore amens domum venit, expedire arma cœpit; pectus
lorica, caput galeâ, cætera quoque membra ferro & chalybe munire.
Mox inscensu equo, properat in forum fulminabundus; & quia in con-
festum hominum cuneum incidit, rogat, si quisquam præsens foret Nu-
minis assertor, & amator, protinus arma indueret, & eques aperto cam-
po congregaretur, demonstraturum se, nullum in cælo esse Deum, quem
vereri debeat. Momento adfuit vindicta; advolavit vespa, per fene-
stratæ galeæ foramen penetravit, tantoque cum doloris sensu fronti ef-
fronti vulnera inflixit, ut blasphemus provocator capiti detraheret ga-
leam, sese abjiceret humi, faciem telluri opponeret, ad hostilem fu-
rorem declinandum. Cum ne sic à se amoliretur malum, denique inso-
lentissimus thraaso, abjecto supercilio, imbelli hosti herbam porrexit,
& clara voce gemebundus Deum esse confessus est, justum commissi fa-
cinoris ultorem. Paulus Zehentner in verme malæ conscient. lib. 3. c.
1. En, quò dementia & furoris hominem ira præcipitat. Iterum au-
diendus Seneca, qui, ut Lactantius loquitur, morum vitiorumque pub-
licorum descriptor verissimus, & accusator accerrimus. Hic lib. 2. de ira.
c. 35. ait: Magis videndum est, quàm multis ira per se nocuerit: alii
nimio fervore rupere venas, & sanguinem supra vires elatus clamor e-
gressit, & luminum suffudit aciem, in oculos vehementiùs humor egres-
sus; & in morbos graviores recidere. Tum subdit: *Nulla celerior ad
insaniam via.* Multi itaque continuaverunt iræ furorem, nec quam ex-
pulerant

pulerant mentem, unquam receperunt. Idem c. 26. Quid est dementi-
tius, quàm bilem in homines collectam, in res effundere? atque ut his
irasci dementis est, quæ anima carent, sic & brutis animalibus: quia
nulla est injuria, nisi à consilio profecta. Huc insanix delapsus est
Ajax, quam in pecudes, tanquam in homines, flagellis ferociter incussis
exhibuit.

----- furor iraque mentem

Præcipitant.

Canit Poëta 1. Æneid. Atque hic furor erumpit in oculos, in genas
rubor, in linguam verba, in pugnos; nec pauci Orestis instar, vi in-
sanix sibi digitum arrodunt, caput pugnis cadunt, aut parieti allidunt
Furijs agitati; aut cum Ajace sese ipsos transigunt medios. Lycurgus
certè Rex Thracix in furorem versus, crura sibi amputavit. Cleomenes
à Lacedæmoniis pulsus, pristinx denique dignitati restitutus, non mul-
tò post in tantam insaniam incidit, ut obvio cuique sceptrum impin-
geret; quare victus & custodiæ mandatus, arrepto carcerarii gladio,
ab ima corporis parte ad verticem capitis se dissecut. Ira feris & bestiis
simillima, omnes invadit, nullo discrimine, Tros, Rutulûsve fuit. A-
micum ab hoste non discernit, nec belluam ab homine; in modum
Ajacis dum porcos verberat, putat se in Græcos sævire. Hæc Athaman-
tem & Agaven in ipsos filios cæco furore impulit. Hinc.

Eumenidum veluti demens videt agmina Pentheus,

Et solem geminum, & duplices se ostendere Thebas.

Virg. 4. Æneid. De ira doctissimus Muretus in 4. Ethic. cap. 5. Hæc,
inquit, prava animi affectio latissimè diffunditur; non omnibus metui-
mus, nec omnibus invidemus; at omnibus irascimur, etiam rebus inani-
mis, & ratione carentibus, etiam Deo. Ira plurimorum & gravissimo-
rum malorum causa est. Seneca de Ira lib. 1. c. 2. Jam verò si effectus
eius, damnæque intueri velis, nulla pestis humano generi pluris stetit.
Videbis cædes ac venena, & reorum mutuas sordes, & urbium clades, &
totarum exitia gentium, & Principum sub Civili hasta capita venalia, &
subjectas tectis faces, nec intra mœnia coercitos ignes, sed ingentia spa-
tia regionum hostili flamma relucetia. In remedium iræ, juvat consi-
derare levitatem causarum. Frivolis, inquit Philosophus ille Romanus,
turbamur & inanibus. Taurum color rubicundus excitat, ad umbras
aspis assurgit, urfos, leonésque mappa proritat. Omnia quæ naturâ fera
ac rabida sunt, consternuntur ad minima. Idem inquietis, ac stolidis
ingeniis

ingeniis evenit, rerum suspicione feriuntur, minimis sordidisque rebus exacerbantur. Parum agilis est puer, aut tepidior aqua potui, aut turbatus torus, aut mensa negligentius posita: ad ista concitari insania est. Constantinus Imp. Hortensium in amicis summum occidit, quod calamum minus commodum obtulisset. Vedus Pollio pincernam murænis objecit, quod vasculum crystallinum fregisset: Commodus Imp. balneatorum in fornacem ardentem coniecit, quod balneum intraturus, tepidiusculum reperisset. Idem in pocillatorem ardens, paralyti causam dedit, qua brevi absumptus est. Wenceslaus Bohemæ Rex, coquum ob capum minus bene assum, verum affixum ad ignem torreri iussit. Franc. Remond. lib. 4. c. 3. Otho Antonius montis Ferrati comes, atque Urbinatum Princeps puerum cubicularem resinato linteo atque sulphure perfuso involutum vivum, in candelæ morem combussit, quod horam, quam ei præfixerat, se non excitasset. Fulgos. lib. 9. Cyrus Rex fluvium Gyndem, ob unum jugalium equorum submersum, in plures rivulos deductum, exiccavit. Idem Seneca lib. 2. de Ira c. 25. Et lib. 1. c. 3. irascimur non illis, qui læserunt; sed his, qui læsuri sunt: ut scias iram non tantum ex injuria nasci. Verum est, irasci nos læsuris: sed ipsa cogitatione nos lædunt, & injuriam qui facturus est, jam fecit. Et c. 7. Optimum, inquit, est, primum irritamentum iræ, protinus spernere, ipsisque repugnare seminibus, & dare operam, ne incidamus in iram. Nam cum hostis portis se intulit, modum à captivo non accipit. Deinde spatium animo dare. Athenodorus Philosophus Augusto Cæsari monitum dedit: Iratus nihil dicas aut facias, priusquam litteras Alphabeti Græci recitaveris. Hæc ille. Cui consonat vir in Christiana philosophia doctissimus. Ira, inquit, est affectus maximè implacidus & turbulentus, qui si semel invaserit hominem, vix in eo humanæ naturæ vestigia relinquit. Ira brevis insania est, sui impotens: armorum, sanguinis & suppliciorum avida, decoris oblita, necessitudinum immemor, in ipsa irruens tela, ut alter noceat; ruinis simillima, quæ super id, quod oppresserunt, franguntur. Reliqua vitia certis quibusdam finibus coercentur, iræ nihil est intactum, nihil inaccessum: cælum ipsum petimus iracundiâ. Hinc blasphemiarum, hinc querimoniarum adversus Deum, hinc de eius providentia mortæ ab impiis controversiarum. Nec his duntaxat irascimur, à quibus nos læsos existimamus; sed futuræ etiam injuriæ cogitatione offendimur, & qui facturus injuriam, falsa plerumque imaginatione creditur, jam fecisse. Ira suum impetum in eum ipsum, qui irascitur, non raro frangit. Id quod in Ajace videmus: de quo Seneca: Ajacem in mortem egit furor,

in furorem ira. Et quæ causa est Offensionis? Opinio. Tolle opinio-
nem, & nihil nocebit tibi. Nihil te lædet, nisi te ipsum læseris. Plato,
iratus in servum, manum, quam percussurus sustulerat, suspendit dicens:
cederem, nisi irascerer. Prius voluit iracundiam flagellare, quam servum.

III. (c) Quæ causa tantæ iracundiæ? impatientia repulsæ, am-
bitionis stimulus, invidiæ venenum, injuriæ dolor, imaginaria contem-
ptus, & ignominia impressio, odium denique & vindicta in eos, à quibus
se læsum putabat Ajax. Prælatio Ulyssis œstro perculit superbum pectus,
& in violentas animi perturbationes illisit. Verissimè laudatus à nobis
Philosophus lib. 1. c. 18. Immodica ira gignit insaniam: nec interest,
ex quàm magna causa nascatur, sed in qualem perveniat animum. Sic
ignis, non refert, quàm magnus, sed quò incidat: nam etiam maximum,
solida non receperunt; rursus arida & corripit facilia, scintillam quoque
fovent usque in incendium. Mirum de Ajace, quem celebrat Ovidius:

Hectora qui solus, ferrumque, ignemque, Jovemque
Sustinuit toties, unam non sustinet iram;
Invictumque virum vicit dolor.

Quid indignius? tot palmarum victor, iræ, vitio maximè femineo
succubuit. Certè non magnus est animus, quem perturbat injuria. Pro-
prium est magnitudinis veræ, non se sentire percussum. Sic immanis fera
ad latratus canum lentè respicit: sic irritus ingenti scopulo fluctus assul-
tat. Senec. l. c. c. 25. In exemplum adducit Catonem, qui per contu-
meliam à quodam percussus, postulanti deinde veniam percussori, non
memini, inquit, me percussum. Melius putavit non agnoscere, quàm
vindicare. Idem lib. 3. c. 5. Ut ulcerata, & ægra corpora ad ictus le-
vissimos gemunt, ita muliebri maximè & puerile vitium est ira. Accinit
Juvenalis Sat. 13.

----- quippe minuti,
Semper & infirmi est animi exiguæque voluptas,
Ultio; continuo sic collige, quòd vindicta
Nemo magis gaudet, quàm femina.

Et Aristoteles lib. 4. Ethic. c. 3. Sicut debilis est stomachi, non pos-
se duriorum cibum concoquere; ita hominis pusillanimis est, verbum
duriusculum non posse sustinere. Accedit Magister Seneca lib. 1. de ira.
c. ult. Ne illud quidem judicandum est, aliquid iram, aut vindictam ad
magnitudinem animi conferre, non est enim illa magnitudo, *Tumor* est;
nec corporibus copia vitiosi humoris intensus incrementum est, sed pesti-
lens

(c) *Ira stimuli.*